

За автора

Брус Литъл е професор по философия на религията в Югоизточната баптистка богословска семинария (САЩ) от 2001 г. и изследовател в L. Russ Bush Center for Faith and Culture. В продължение на 33 години е служил като пастир, откъдето има богат практически опит в християнското съветничество. Изнася лекции и преподава като гост-говорител на само в САЩ на теми, свързани с философия и философия на религията, представящи християнския светоглед в разнообразни аспекти на живота. Автор е на много статии в богословски издания и на една книга: "A Creation-Order Theodicy: God and Gratuitous Evil" (2004). [Още >](#)

Произход и същност на злото

Публична лекция

[Брус Литъл](#)

(Статията е предоставена с любезното съдействие на екипа на Електронно списание за християнска апологетика HARTA.BG-INFO, издание на сдружение [ХАРТА](#), публикувана в тема: [Бог и неговите дела \(Същинско богословие\)](#), [Вяра и разум](#).)

На 28.04.2007 г. в Ректората на СУ се проведе първата публична конференция, организирана от Сдружение ХАРТА, на тема: „Злото и страданието: техните лица в съвременното общество“, която заема и темата на първия брой на списанието. Конференцията беше отворена за всички желаещи чрез предварителна регистрация в интернет и предвид ограниченото разгласяване се радваше на голям интерес и оживени дискусии. В настоящия брой имаме удоволствието да ви предложим основната лекция в конференцията, изнесена от д-р Брус Литъл, както и избрани въпроси от дискусията след нея.

Тук няма да се опитвам да защитавам тезата, че има Бог, а само ще се опитам да покажа как можем да търсим отговор на проблема със злото, ако има Бог, такъв какъвто е определен от християнството. Така че, тръгвайки от разбирането за Бога според християнската традиция, ще се опитам да покажа, че Неговото съществуване и съществуването на злото не са две противоречиви схващания. На мен поне ми се струва, че това означава, че е възможно човек рационално да утвърждава едновременно съществуването на Бога и действителността на най-ужасните злини.

Ще говоря за Бога такъв, какъвто Го описват християните, т.е. като за един вседобър, всезнаещ и всемогъщ Бог, понеже доколкото разбирам, това е което вярват християните. Нещо повече, ще опитам да покажа, че злото е нещо действително, но Бог не е отговорен за него. Отново, както вярват християните, Бог е Творецът на Вселената и аз бих казал, че Бог не е сътворил света така, че в него задължително да присъства зло. Всички ние обаче сме твърде наясно, че има много зло в света и християнството като един цялостен светоглед е просто още един от светогледите, който трябва да даде отговор на този въпрос.

Непредсказуемостта на природното, на физическото и на моралното зло ни подсказва, че нещо не е наред в нашия свят. Когато говорим за природно зло имаме предвид неща като цунами, земетресения и т. н. Физическото зло са например ракът и инфарктите, а морално зло наричаме лъжата, убийството и т. н. Аргументът, който ще представя, се

основава върху реда в Творението. Имам предвид, че в света, в който живеем, съществува някакъв вид структура. Също както има физическа структура във вселената, така има и морална структура. И аз твърдя, че Бог не предизвиква злото, нито пък го допуска за да може от него да извлече някакво добро.

От християнска гледна точка човек може да твърди, че физическото и природното зло са резултат от човешкото непокорство още от самото начало в Едемската градина и поради това сега цялото творение е деградирало. Човешкото тяло само по себе си е засегнато от поквара. Но също от гледна точка на християнския светоглед обаче злото няма и последната дума в човешката история. И бих казал също, че всички ние интуитивно бихме искали да смятаме така. Това ме кара да мисля, че всички ние имаме в себе си някакво усещане, че светът би могъл или би трябвало да бъде по-добро място отколкото е в момента. Така че в себе си имаме това желание за едно по-добро място, но не го виждаме пред себе си сега. Мисля, че не можем лесно да пренебрегнем това универсално чувство, което всички имаме, че светът би трябвало да е по-добър отколкото е.

Може би сте чули, че наскоро в един от американските университети един младеж застреля и уби 32 студенти, рани още 30 и в рамките само на 9 минути е изстрелял 170 патрона от два пистолета. Американското общество беше шокирано и всички си задават въпроса: Как изобщо е възможно някой да извърши подобно нещо? Което отново ни разкрива факта, че ние имаме в себе си някакво очакване нещата да бъдат по-различни. Всъщност почти универсално хората жадуват за някакъв момент, в който злото ще изчезне от човешкия живот и усещаме напрежението в себе си поради непрекъснатото присъствие на злото в света. Фактът, че изобщо имаме такова чувство, според мен много силно подсказва, че светът днес не е такъв, какъвто е бил предвиден да бъде. След това обаче идва място за въпроса: защо имаме копнеж за нещо по-добро, което никога не сме виждали? Никой от нас не е бил свидетел на епоха или на свят, в който няма зло и няма страдание. Откъде тогава идва това интуитивно чувство, че нещата би трябвало да бъдат по-добре? Не е ли възможно това да е защото в действителност човек е създаден за нещо по-добро? С други думи, ние се надяваме на нещо по-добро, защото сме създадени за него. Може би не просто еволюираме, а по начало сме създадени да живеем в среда, в която смъртта и страданието нямат място. Това би било точно такава среда, за каквато говори християнският светоглед и най-малкото би могло той да даде обяснение на въпроса защо хората смятат, че съществува нещо, което стои отвъд настоящия ни опит.

Доколкото разбирам, християните вярват, че Бог е създал света съвършен. Съвършен, разбира се, дотолкова доколкото може да е съвършено нещо, което зависи от друго нещо, т.е. не съвършен в същия смисъл, в който Бог е съвършен. Не само това, но Бог е създал и морален агент, когото наричаме "човек" и го е поставил в една съвършена среда. Ключово за християнския светоглед е, че моралният агент човек притежава същински ум, от което следва възможност за вземане на решения. Имам предвид реални решения, извършване на морален избор в рамките на определени граници. Именно тази свобода за морални решения е едно от нещата, които ни позволяват да се обичаме един друг. Ако няхаме способността за морален избор, не бихме могли да обичаме. Моралният избор обаче има смисъл само ако пред човека има неща, които изискват такъв. Всичко, което е необходимо за да може един човек да осъществи своя морален избор е да има поне две възможности, всяка с определени последствия. Според християнската вяра, Бог предоставя на първия човек именно такъв избор: да се покори

или да не се покори на Неговата заповед и човекът е предупреден, че ако не се покори, ще има ужасни последствия -- последствия, не само за него, но и за цялото творение. Човекът е предупреден, че последствието от неговото непокорство би било смърт, която просто означава отчуждение.

Това виждаме непрекъснато да се разиграва в ежедневието ни. Виждаме хора, които злоупотребяват с околната среда, които нараняват други, хора, изпълнени с чувство за вина и дори с това усещане за отчуждение от божественото. Твърде често омраза, алчност, кражби, убийства доминират в нашия свят, защото изглежда има нещо дълбоко не наред в човечеството. Свидетели сме на земетресения, цунами, защото нещо в творението не е на мястото си. Виждаме също човечеството да страда от физическо зло като инфаркти, рак.

Ако християните са прави и Бог знае всичко, тогава човек основателно би могъл да запита, ако Бог е знаел, че нещата ще тръгнат в тази посока, защо тогава не е създал човека без възможност за всякакъв морален избор? И аз бих казал, че това е възможно, но от това би следвало също, че ще трябва да живеем в свят, в който няма любов, няма възможности за извършване на добро, никакви възможности да промениш нещо в живота на другите. Всички тези неща са възможни само благодарение на способността ни за морален избор. Няма съмнение, че всички ние предпочитаме да имаме избор. Едно нещо, което прави това явно например, е че когато искаме да накажем някого, често ограничаваме избора му. Ако е престъпник, затваряме го в затвора и смятаме, че това е истинско наказание. Може би нещо, не толкова типично за вашата култура, колкото за нашата е, че когато родителите искат да накажат децата си, те ги затварят в къщи. На практика те ги лишават от избор и това се разбира от всеки като наказание. Защо? Защото интуитивно усещаме, че е по-добре да имаме избор отколкото да нямаме. Нещо повече, трябва да помним винаги, че способността да избираме по никакъв начин не изисква от нас да правим погрешен избор. Ако Бог обаче е дал такава способност на човека, това означава, че не Бог е отговорен за лошия избор, а човекът. Освен това трябва да имаме предвид, че злото не е нещо, което е сътворено, т.е. само по себе си няма същност. Древните са прави като казват, че злото по начало е просто отсъствие на добро. Според мен това обяснява как е възможно злото да присъства в творението без Бог да носи моралната отговорност за него.

Като казвам това съзнавам, че на този етап давам само обяснение как злото може да е навлязло в света, но признавам, че това ни поставя пред един още по-труден въпрос. Ако Бог е именно такъв, какъвто християните твърдят че е, защо тогава позволява на злото свободно да си разиграва коня в Неговия свят? От християнска гледна точка е ясно, че Бог не само е вселюбящ, но също и всемогъщ. Възможно ли е било тогава Бог да спре този млад човек, който избива 32 човека в университета? Изглежда отговорът би трябвало да е "да". Но преди да се спра на този въпрос, искам да повдигна още един, който изглежда ни поставя пред дилема. От една страна, когато се случва зло, усещаме, че сме изложени на риск и в такива случаи често ни се иска да има Бог, който да е в състояние да ни закриля. От друга страна, ако наистина съществува Бог, Който е способен да ни помогне, защо тогава не е спрял злото от самото начало? Това ни поставя пред огромна трудност ако приемем християнския възглед за Бога. Да предположим обаче, че човек би могъл да предефинира Бога. Струва ми се, че във всички случаи резултатът би бил бог, който не е в състояние да ни помага когато изпитваме трудности. Изглежда това не е разрешение на дилемата. Разбира се, бихме могли да кажем също, че злото не е в действителност зло, но се съмнявам, че повечето

хора биха приели това за сериозен отговор. Така че, в крайна сметка ми си струва, че единственият начин да разрешим проблема не е посредством предефиниране на Бога, нито пък от друга страна ми си струва, че имаме достатъчно основания да смятаме, че човекът сам по себе си е в състояние да осигури една съвършена среда. Така че поне пред християнина остава въпросът: Ако Бог не носи отговорността за злото, защо тогава не го спира? И ако наистина съществува Бог, не би ли следвало да очакваме светът да изглежда по по-различен начин, отколкото е сега? Това е въпросът, на който християнинът трябва да отговори, ако иска да бъде логически последователен в своята вяра.

Искам много ясно да подчертая, че в това, което ще кажа, не говоря от религиозна гледна точка. Говоря онтологически, т.е. за същността на нещата, за реалността, разбрана по такъв начин, че човек ясно, в рамките на своите епистемологични права, може да твърди, че Бог съществува и че злото не е достатъчно силен аргумент против това.

Ще обобщя своята позиция. Смятам, че никой не би се усъмнил в следното:

- Първо, в света съществува зло, голяма част от него неравномерно разпределена. Често злото е изключително силно и често поразява деца.
- Второ, имаме интуитивното усещане, че разполагаме със способност да избираме и освен това, че светът би трябвало да е по-добър, отколкото е. Ако това усещане не присъстваше, то не бих и мислил по този начин. Единствената причина, поради която смятаме, че светът би могъл да е по-добър, е че някъде в себе си имаме представа, която не идва от нашия опит. В този смисъл, всеки един от нас има силно усещане за нещо трансцендентно.
- Трето, изглежда ние интуитивно приемаме, че е по-добре да имаме свободата да избираме, ако не поради друга причина, то поне защото това прави любовта възможна. А бих казал, че любовта е най-скъпоценното човешко преживяване. Как би изглеждал светът без любов? В действителност постоянно твърдим, че тя не ни достига.

Въз основа на всичко, което казах за това как злото е навлязло в света, сега ще разгледам въпроса, който поставих по-рано. Ако Бог е този, който християните твърдят, че е, как може да бъде морално оправдан за това, че позволява злото да продължава да съществува, след като всъщност притежава способността да го прекрати? Ако Бог е нравствено съвършен, а същевременно злото продължава, то или Бог не съществува, или Бог съществува, но по някакъв начин е морално оправдан да позволява да има зло поне за известно време. Ако Бог не съществува, редица аспекти от човешкия живот не биха могли да намерят основателно обяснение: реалности като човешкото съзнание, мисъл, дори нравствеността сама по себе си. Затова ще тръгна от предположението, че Бог съществува и ще се опитам да обясня как е възможно такъв Бог всъщност да бъде морално оправдан за това, че позволява продължаването на злото. Ако може да бъде дадено разумно обяснение -- едновременно логично и добре обосновано -- то християнинът поне би имал разумни основания за своята вяра в Бога и за това, че този Бог се намесва в света.

Ще премина през аргумента си стъпка по стъпка. Първо, ако един морално съвършен Бог е решил да създаде нравствени същества, които всъщност са морални носители, то

би било невъзможно да ги създаде съвършени в смисъла в който той сам е съвършен. Ако това беше възможно, те биха били богове, което всъщност е логическо противоречие.

Второ, не би било проблем от морална гледна точка Бог да създаде зависими морални същества и да им даде способността за морален избор, макар и това да включва възможността за избор против Бога. Всички избори, които Бог предоставя на човека, биха били в някакви граници, определени от Бога, когато е задал структурата на света.

Трето, ако Бог създаде морално същество с реално функциониращ ум, което наистина може да обича, тогава не би било възможно Бог предварително да определи неговите избори, така че те винаги да са правилни, понеже в такъв случай те не биха били изобщо избори и човекът не би бил морално отговорен за тях, следователно би изгубил способността си да обича.

Четвърто, човек в онтологическо отношение е различен от Бога. Ако Бог като личност трябва да общува с човешките същества по смислен начин, то по необходимост би трябвало Бог да ограничи по някакъв начин пълната проявата на качествата, които са присъщи за Него. В противен случай човекът би бил толкова завладян от трансцендентността на Бога, че това би разрушило неговата способност за избор.

Пето, свободата на избор не бива да бъде разрушена чрез сила, било явно или неявно проявена.

Шесто, при всички взаимоотношения трябва да съществуват определени правила, които да управляват начина, по който тези взаимоотношения се развиват. Например, за да обичаш, трябва да имаш свободата за това. Ще ги наричам правила на взаимоотношенията.

Седмо, правилата на взаимоотношенията са необходими за да може човек да има истинска способност за морален избор -- това, което традиционно се нарича свободна воля. Това означава, че в рамките на реда, заложен в творението, т.е. в рамките на моралната структура, зададена във вселената, Бог позволява човешките избори да имат реални последиствия. Т.е. ако човек избира да извърши нещо лошо, то последиствията биха били действително лоши.

Осмо, преди Бог да сътвори каквото и да било, той не само е решил какво да сътвори, но също така е определил и начина, по който той като личностен Бог ще общува с моралните същества, които ще създаде. Аз наричам това редът в творението.

Девето, редът в творението определя как светът функционира както в морално така и във физическо отношение. Всички ние признаваме, че съществуват физически закони и ако искаме да живеем добре, трябва да се съобразяваме с тези закони. Не е разумно човек да скочи от висока сграда, тъй като може сериозно да се нарани. Ако човек иска да построи самолет, трябва да го направи по начин, който е съобразен с физическите закони във вселената. Всичко това е очевидно за нас и го разбираме интуитивно. По подобен начин във вселената съществува и нравствен ред. При него обаче нещата стоят малко по-иначе. Ние всъщност сме в състояние да нарушаваме нравствените закони и макар от това да произтичат отрицателни последиствия, те не са толкова незабавни, но са също толкова сигурни както последиствията от физическите закони. Бих могъл да

използвам множество примери като илюстрация, много от тях взети от област, с която съм добре запознат -- биоетика. Смятам, че можем да твърдим, че нравственият ред във вселената се отразява в десетте заповеди. Това са идеите за нравственост, които са универсално приети, макар и не винаги спазвани. Само преди няколко месеца в един голям университет в Щатите имах дебат с един световно известен атеист. При този дебат той призна, че съществуват универсални нравствени закони, които са обективни и че има неща, които във всички случаи са лоши и други, които във всички случаи са добри. Така че и извън рамките на християнския светоглед все повече и повече атеисти признават, че нравствеността е универсална и обективна. Разбира се, голяма част от това идва от науката неврология, споменавам това единствено за да покажа, че не само християните твърдят, че съществуват нравствени закони във вселената. Разбира се, обяснението защо съществуват, е различно.

Десето, както физическият, така и нравственият ред в света работят на принципа причина-следствие. С други думи, винаги има последствия когато действаш против структурата във вселената. Т.е. ако някой направи лош избор като действа против нравствения ред във вселената, произтичат последствия, които водят до страдание. С други думи, ако ви открадна пари чрез измама, вие ще страдате от това.

Единадесет, ако Бог се намесва всеки път когато човек направи лош избор, това би обезсмислило правилата на взаимоотношенията и отново би означавало, че човек няма истинска свобода на избор.

Дванадесет, освен всичко това, според Свещеното писание Бог дори не е обещавал да се намесва във всички случаи на страдание или зло. Следователно няма основания според които Бог е отговорен за това, че не е предотвратил всяко зло или страдание в света.

Тринадесет, Бог е предоставил достатъчно насоки на човека по отношение на нравствената структура в света. Така че по същество човек знае какъв е нравственият ред. Въпросът не е само в това, че християните мислят така, всички човешки същества са запознати с това. С други думи, човек няма нужда тепърва да се учи на принципа на опита и грешката какъв е нравственият ред във Вселената. Хората знаят това интуитивно.

Заключение: Тъй като Бог е верен в отношенията си със своето творение, зачита собствения си ред, който е вложил в него, зачита правилата на взаимоотношенията, които са от съществено значение за нашата свобода на морален избор и за това да е възможно да имаме смислена връзка един с друг и разбира се за да имаме смислена връзка със самия него, тогава ако Бог унищожи нравствения ред и правилата на взаимоотношенията, това би означавало да разруши основите на всичко, което е сътворил, самата основа, върху която Бог и човекът могат да имат лични взаимоотношения. Всички виждаме, че е по-добре за човека да притежава способността да избира отколкото да не я притежава. И тъй като Бог е нравствено съвършено същество, то всичко, което той прави би следвало да е най-доброто. Което според мен означава, че светът в който живеем е най-добрият възможен свят. Ако способността за морален избор е част от съвършения свят, то за човека би било най-добре да притежава такава способност дори ако това означава, че за известно време в света ще има зло и страдание. Струва ми се, че единственият начин да се предотврати злото или страданието в този свят би изисквал отстраняване на свободния избор. Следователно

страданието и злото в този свят нито могат да се използват като аргументи против Божието съвършенство, нито като аргументи против неговото съществуване.

В крайна сметка това означава, че в настоящия свят съществува зло без каквато и да било крайна цел, което наричаме произволно зло. В случая с този младеж, който застрелва 30 човека, не смятам, че това се случва за да осъществи някаква голяма цел. Т.е. не смятам, че Бог има някакви универсални цели, които се постигат чрез това. Злото и страданието се появяват тогава когато един или повече хора действат против нравствения или физическия ред в света. Бог позволява това (въпреки че не го причинява) защото действително зачита способността за морален избор, която е дал на човека. Обратното би означавало, че всичко, което е толкова съществено за човека, би било загубено. Бог не само зачита реда, който сам е вложил в творението, но понеже е Бог, той не може да лъже. Нещо повече, той не е задължен да поправя последствията от злото, било като възстановява изгубеното, било като извлича някакво добро от злото. Често, по време на голяма трагедия, можем да чуем хора да казват, че от това непременно трябва да произлезе нещо добро. В такъв случай бих попитал: Какво от всичко, което знаем ни дава основание да твърдим това? Бил съм свидетел на много зло в живота си и в много от тези случаи трудно бих могъл да посоча каквото и да било добро, произлязло от злото. Има зло, има страдание, така стоят нещата в един развален свят.

Не твърдя обаче, че Бог не би могъл от злото да извлече добро ако пожелае. Твърдя единствено, че той не е задължен да го прави -- нито поради обещания, които и давал, нито поради своя характер. Това, което имам предвид е, че всеки човек в крайна сметка отговаря да действията си и моралното зло около нас не е по вина на Бога, а по вина на човека, който избира да действа против нравствената структура в света.

Товагава когато морални носители избират да вършат зло, обикновено следва страдание. Възможно е, разбира се, Бог да се намеси поради своята мъдрост, може би поради съчувствие или поради редица други основателни причини. Ако вярвате например, че Бог отговаря на молитви, то това би могло да е начин, по който Бог отговаря на определено зло. Не разполагаме с обещание обаче, че Бог при всички случаи ще го направи. Човечеството продължава да изпитва следствията от това, че живеем в един развален свят. Това се отнася както към моралното зло, така и към физическото и природното зло. Злото е следствие на греха, който има последици не само върху човека, но и върху начина, по който функционира природата като цяло. Всичко това предполага, че не всяко страдание е целенасочено. Като казвам това нямам предвид, че в някои случаи Бог няма скрита цел като позволява определено зло. Ако обаче е на лице възможността за произволно зло в света, тогава християнинът не е задължен да оправдава всяко зло и страдание въз основа на това, че Бог ще извлече някакво добро от това.

Утвърждаването на действителната възможност за съществуването на произволно зло не противоречи на моралното съвършенство на Бога нито противоречи на това, че той управлява творението чрез своето провидение, когато разглеждаме всичко в светлината на реда в творението. Другата страна на това обаче е, че човек носи отговорност за моралното зло и за част от физическото и естественото зло в света. С други думи, човекът е отговорен да живее по начин, който е в съгласие с нравствената структура и доколкото не живее така, злото и страданието ще продължават да поразяват тази планета.

Идеята тук е, че голяма част от злото в този свят е чисто и просто това -- зло. Всяко зло, морално, физическо или естествено, е сериозно напомняне за това, че живеем в уязвимо и несигурно място. Студентите, които отиват в класната стая преди няколко седмици, едва ли са мислили, че няма да доживеят до следващата сутрин. Всеки един от нас може да усети последствията от злото в следващите няколко часа. Бихме могли да изпитаме дори и крайната проява на злото -- самата смърт. Въпросът е, дали сме готови да умрем? Защото ако във вселената съществува нравствен ред, то съществува някой, който е задал този ред. Ако е така, следва, че създателят на нравствения ред е по-голям от нас, които живеем в рамките на този ред. Тогава е възможно Бог наистина да е този, който отговаря за нравствения ред и също така е този, пред когото трябва да отговаря всеки човек след смъртта си, както казва Емануел Кант.

Има обаче още нещо, което можем да разберем относно проблема за злото. Ако светът сега не е такъв, какъвто е бил предназначен да бъде, дали Бог просто е оставил планетата сама на себе си? Макар Бог да позволява злото, бих казал, че той не е безразличен към него и отново според Кант, ще дойде ден на съд. Нещо повече, според християнския светоглед Бог е способен и готов да утеши онези, които страдат, без значение източника на тяхното страдание. И макар Бог да зачита реда в творението, то е построено така, че Бог посредством провидението си може да се намесва, но винаги в рамките на реда в творението. Бог може да нарушава редовните закони в творението, които наричаме природни закони, но твърдя, че не може да наруши законите на логиката, като например закона за непротиворечието, закона за причинно-следствената връзка и други такива. В някои случаи би могъл да е по-силен от действието на природните закони като например при Възкресението. Т.е. той не може да действа по противоречив начин нито да нарушава причинно-следствената връзка, но може да обръща причинно-следствената връзка, като става по-силна причина.

Казах, че Бог е дал на човека способността да избира, но той това прави в рамките на определени ограничения. Т.е. човек не е свободен да прави каквото си пожелае. Например, нещо свързано с покварата на човека е склонността му да извършва неща, които противоречат на нравствения ред в света. Както вече казах, посредством своето непослушание в самото начало, човекът става проводник за злото в света. Това той прави като използва способността си за морален избор. Можем да видим това във всеки човек около нас днес. Ако обаче следваме християнския светоглед, бих казал, че Бог предоставя пред човека още един голям избор. Това е избор, посредством който Бог преобръща последствията от греха. В християнски понятия това се нарича спасение в лицето на историческата личност Исус Христос. Човек не разполага с възможността да избира как да превъзмогне покварата в себе си, изборът, който Бог му е дал обаче е дали ще се възползва от това спасение.

В заключение трябва да кажа, че на първо място говоря по проблема за злото като за онтологическа реалност, не говоря за това от религиозна гледна точка. Обаче за онези от нас, които сме истински загрижени относно злото и страданието, в един смисъл говорих по такъв начин, че да имаме положително влияние върху култура си. Знаем, че злите деяния причиняват страдание, дори когато произлизат от самите нас. Така че в някаква степен ние можем да влияем върху това колко зло има около нас чрез начина, по който самите ние живеем. Нещо повече, можем да упражняваме своето влияние като се изправяме срещу несправедливостта в нашето общество. Що се отнася до природното и до физическото зло, науката не може напълно да ги преодолее, но както и

Франсис Бейкън казва, от науката със сигурност ще последва подобряване на човешкото настояничество и увеличаване на контрола му върху природата. Понеже човек поради грехопадението изпада както от своето състояние на невинност, така и от господстващото си положение над природата. И двете, твърди Бейкън, могат дори в рамките на този живот да бъдат подобрени в някаква степен. Първото посредством религията и вярата, а второто посредством изкуствата и науката. Забележете, че Бейкън е доста оптимистично настроен по отношение на науката, но все пак подчертава, че науката може само отчасти да подобри положението, че в кайна сметка науката е ограничена. Той разбира, че християнското послание може да засегне въпроса за моралното зло, но в този живот отново само отчасти. Според християнския светоглед един ден Бог ще утвърди своето царство на земята и всички последствия от злото и страданието ще бъдат премахнати. Тогава самата среда, към която човек интуитивно се стреми, ще се превърне в действителност. Въпрос на личен избор е обаче дали човек в действителност ще вземе участие в това ново състояние на нещата. Дотогава всеки е призван да действа по начин, който е в съгласие с нравствения ред във вселената и да прави всичко възможно в рамките на свободата, която му е предоставена, за да намали последствията от естественото и физическото зло. В този смисъл можем да сме много благодарни за всичко, което науката е постигнала. Но трябва да сме наясно, че тя не е в състояние да премахне много от нещата, които всъщност обещаваме в рамките на науката, като това какво можем да постигнем посредством клониране, за да преодолеем някои физически злини. Сега вече все повече става ясно, че обещанията са повече от това, което реално може да се постигне. С това не искам да критикувам науката. Аз съм благодарен на науката. Всъщност стоя пред вас днес благодарение на науката. Брат ми е жив благодарение на науката. Но нека не се заблуждаваме, това не може да премахне злото и страданието в света. Понеже съм съгласен с християнския светоглед, че в крайна сметка онази среда, за която всички ние копнеем е Божието царство на земята. Дотогава ще виждаме, че способността ни за морален избор ще се изразява в разбирането ни за този свят, в нашата морална отговорност в този свят, както и в нашето място в бъдещото състояние на нещата.

[Избрани въпроси от дискусията след доклада](#)